Proč v zájmu ochrany přírody (pečlivě!) studovat ekonomii

(Diskuse k článku: Ježek, Petr: *Tržní přístup k ochraně životního prostředí a primitivní ekonomie*. Český finanční a účetní časopis, 2008, roč. 3, č. 1, s. 86-90.)

Josef Šíma* – Tereza Šimová**

Polemika ohledně využití poznatků ekonomie při ochraně životního prostředí je dnes – během další vlny environmentálního alarmismu – velmi potřebná, a to i s agresivně píšícími autory jako je Petr Ježek v případě recenze našeho skriptu „Tržní přístup k ochraně životního prostředí“ (Šíma – Urbanová, 2004). Nejprve je třeba čtenářům připomenout smysl existence tohoto textu, neboť Ježkovy spekulace ohledně jeho celkového obsahu jsou neuvěřitelně „odvážné“. Píše, že patrně „jde... o kompilát z převzatých myšlenek autorů uvedených ve zdrojích“, navíc „názorové jednostranný kompilát“, který může vzniknout „pouze v podmínkách ignorance většiny principů a uzancí platných pro korektní odborné texty“. A „i kdyby nešlo o kompilát, je autorský přínos publikace velmi nízký ... a svým abstraktním, nerealistickým a nekonzistentním pojetím může oklamat méně informované čtenáře přirozeně očekávající solidní ‚docentskou‘ kvalitu díla“.

Odhlédneme od formy sdělení a zaměříme se na obsah. Co je tedy v textu nového? Jak je hned v úvodu vysvětleno, představujeme v české literatuře téměř neznámý (a i za oceánem relativně nový) ekonomický směr „Tržní přístup k ochraně životního prostředí“ (Free Market Environmentalism – FME), jeho hlavní principy, hlavní představitele, hlavní aplikace – a to velmi strukturovanou (a studentům velmi vstřícnou) formou. Postupujeme od základních principů směrem ke konkrétním příkladům ochrany přírody – nejprve jednodušším a pak komplikovanějším (půda, voda, živá příroda, vzduch). Veškerý výklad je bohatě doplněn odkazy na základní literaturu k jednotlivým problémům, jež pokrývá pestrá směs ekonomických škol, z něhož tento směr vychází. Nic takového nebylo dosud českým studentům k dispozici. Skriptu tedy plní výborně svou roli a studenty jsou velmi oceňovaným úvodem do studia.

Považuje-li recenzent naši práci za „nerealistickou a nekonzistentní“, která klame méně informované čtenáře (naštěstí nikoli jeho samotného!), útočí tak nejen na nás, ale de facto na celou několik desetiletí se vyvíjející ekonomickou školu a „profesorskou kvalitu“ díla řady renomovaných ekonomů v čele se zakladatelem FME a profesorem na Hoover Institution při Stanford University Terryem Andersonem. (Nechceme srovnávat naše osmdesátistránkové skriptum s jeho knihami, ale jsme přesvědčeni, že věrně představujeme – a v řadě ohledů rozvíjíme – hlavní myšlenky tohoto směru.) To sice neznamená, že by náš recenzent nemohl mít pravdu (i sto profesorů ekonomie – stejně jako třeba sto profesorů klimatologie se může mýlit), možná by ale tato skutečnost mohla probudit v našem recenzentovi trochu pokory, a mohl se tak vyvarovat ostrých úsudků o utopické víře v člověka, „ekonomicky racionálně se

* Doc. Ing. Josef Šíma, Ph.D. – vedoucí katedry, docent; Katedra institucionální ekonomie, Fakulta národohospodářská, Vysoká škola ekonomická v Praze, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3; <simaj@vse.cz>.

** Ing. Tereza Šimová – doktorandka; Katedra ekonomiky životního prostředí, Fakulta národohospodářská, Vysoká škola ekonomická v Praze, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3; <simovat@vse.cz>.

rozhodující jednotky bez emocí s perfektními informacemi a brilantními tržními reakcemi“, která snad překonává „i víru v člověka kolektivního, altruistického...., s níž operovali utopičtí socialisté“. Ani dokonalé informace, ani brilantní tržní reakce, o nichž autor hovoří, nejsou stavebními kameny FME. Naopak, předmětem našeho zájmu je spíše misesovský „člověk jednající“, a nikoli učebnicová karikatura „člověka ekonomického“. Je-li předmětem kritiky našeho textu „dokonalý trh“, pak autor kritizuje patrně úplně jinou knihu. A vyvozuje-li z této kritiky svůj hlavní závěr o používání primitivní ekonomie, kterýžto výraz dává i do názvu svého textu, prokazuje, že dobře nečetl ani naše skriptum, natož pak literaturu, na niž odkazujeme. To naznačuje, že znalosti problematiky tržního přístupu k životnímu prostředí budou pro mnohé (včetně našeho recenzenta) nové, a náš úvod do něj velmi prospěšný.

Autorovy fabulace a hrubé odsudky naneštěstí pronikají celým jeho textem. „Neskrývané nadšení autorů z Common Law“ prý „naznačuje, že autoři právě objevili anglosaský princip precedenčního práva“. Autoři pak dle recenzenta patrně tyto nabyté znalosti bez rozmyslu sepsali, a tak mu nezbyvá než uštěpačně poznamenat, že „pokud nemá ekonom dost informací z jiného oboru od pramene, měl by konzultovat dříve než se rozhodne objevovat Ameriku.“ Opět pominěme formu a podívejme se na obsah problému. Za první, jak jsme uvedli výše, cílem textu bylo představit v Čechách neznámý směr FME, a proto je nutné hovořit o anglosaské tradici common law, na které američtí autoři staví. Tedy žádné neskrývané nadšení, ale čistý popis mechanismu fungování. Za druhé, jádrem argumentu, který přinášíme, je volání po flexibilitě a podnikatelském objevování na poli vymezování a vynucování práv. Tedy nutnost ekonomického vzhledu do fungování institucí. Za třetí, vazba mezi ekonomikou a právem je tématem, jemuž se systematicky věnujeme a v textu na to odkazujeme (viz např. Šíma, 2004, viz také dnes již i česky dostupné pojednání o „konkurenci v právu“ kontinentálního autora Leoni, 2007).

Na řadu dílčích „výhrad“ autora vyplývajících z neporozumění klíčovými konceptům (jako je např. „hayekovské“ využívání znalostí úředníky, logika konzervace díky existenci kapitálové hodnoty zdroje, ap.) nebudeme reagovat, aby reakce na recenzi nebyla delší než recenze samotná a také proto, že se nejedná o intelektuálně podnětné připomínky. Pouze zájemce odkážeme na příslušné kapitoly v našich skriptech a relevantní odbornou literaturu.

Na českou (ani jinou) arktickou základnu se ani přes doporučení autora nechystáme, „Lomborgem uváděné statistiky“ (ať už tím recenzent myslí cokoli) v textu vůbec nepoužíváme, poptávkou po makroekonomických predikcích se v textu nezabýváme, atd. atd. Zkrátka autor je vlečen svou bujnou fantazií a bohužel rozvíjí témata, která nejsou předmětem našeho textu a rozepisuje se o něčem, co vůbec ve skriptu není.

V zajímavé polemice mezi ekonomy a některými „environmentálními ekonomy“ o hodnotě, na které recenzent dokumentuje „symptomatické omezení ekonomické metody“, se z dobrých důvodů spolu s většinou ekonomů jednoznačně přikláníme na stranu „subjektivní hodnoty“ (i přírodních statků). O tom sice v recenzovaném skriptu pojednáno vůbec není, ale vyvrácení přístupu „neužitné hodnoty“, kterou patrně obhájí Petr Ježek, lze najít na jiném místě (viz Šimová, 2007).

Na úplný závěr snad jen biografická poznámka. Pro autora „mezi environmentálními autory neznámá“ Tereza Šimová (roz. Urbanová) je autorkou řady textů v učebnicích ekonomiky životního prostředí a hospodářské politiky (viz např. Urbanová, 2004, 2005, 2006b, Šauer, 2005, Šimová, 2007a, 2007b), textů v odborných časopisech (viz např. Urbanová, 2006a, Šimová, 2006a, 2006b, Urbanová – Medková, 2006, Urbanová – Šíma, 2006), působí jako vedoucí Centra pro studium životního prostředí Liberálního institutu, je

organizátorkou řady konferencí s environmentální tematikou, je členkou týmu hodnotícího dopady zavedení environmentálních daní, autorkou řady textů v populárním tisku a vystoupení v televizi a od roku 2006 členkou poradní skupiny ministra životního prostředí. Josef Šíma se po jmenování prezidentem republiky stane během roku 2008 profesorem ekonomie a „Ameriku objevuje“ jako garant vedlejší specializace Ekonomie a právo a zástupce VŠE v radě mezinárodního doktorského programu „Institutions, Economics and Law“ se sídlem v Turíně. S autorem lze souhlasit snad v jediném. Kvalita práce Nakladatelství Oeconomica je otřesná a knihu, kterou jsme si před psaním tohoto textu znovu přečetli a opět si připomněli důležitost její existence pro naše studenty, částečně znehodnocuje.

Literatura

- [1] Leoni, B. (2007): *Právo a svoboda*. Praha, Liberální institut, 2007.
- [2] Šauer, P. aj. (2005): *Environmental Protection Costs: Concepts, Effectiveness and Optimization*. Praha, Oeconomica, 2005.
- [3] Šíma, J. (2004): *Ekonomie a právo: úvod do logiky společenského jednání*. Praha, Oeconomica, 2004.
- [4] Šíma, J. – Urbanová, T. (2004): *Tržní přístup k ochraně životního prostředí*. Praha, Oeconomica, 2004.
- [5] Šimová, T. (2006a): *Ekologická daňová reforma v Evropě*. New Energy, 2006, roč. 5, s. 62-65.
- [6] Šimová, T. (2006b): *Vlastnictví a regulace v LH a dřevozpracujícím průmyslu*. Lesnická práce, 2006, roč. 85, č. 10, s. 16-17.
- [7] Šimová, T. (2007a): *Fenomén hodnoty v ekonomii přírodních zdrojů*. In: Čamrová, L. (ed.): *Ekonomie a životní prostředí*. Praha, Alfa Publishing; Liberální institut, 2007, s. 331–349.
- [8] Šimová, T. (2007b): *Ptačí oblast a ochrana přírody na Kaprovsku*. In: Šauer, P. – Lisa, A. (ed.): *Environmentální ekonomie a politika – Výukové případové studie*. Praha, Univerzita Karlova, 2007, s. 310-323.
- [9] Urbanová, T. (2004): *Wildlife Protection: 30th Anniversary of Endangered Species Act*. In: Šauer, P. (ed.): *Environmental Economics, Policy and International Relations*. Praha, Nakladatelství a vydavatelství litomyšlského semináře, 2004, s. 90-99.
- [10] Urbanová, T. (2005): *World Fisheries and Potentials of Aquafarming*. In: Šauer, P. (ed.): *Environmental Economics Policy and International Relations*. Praha, Nakladatelství a vydavatelství litomyšlského semináře, 2005, s. 180-195.
- [11] Urbanová, T. (2006a): *Analýza koncepce ekologické daňové reformy*. Odpady, 2006, roč. 16, č. 7-8, s. 25-26.
- [12] Urbanová, T. (2006b): *Hospodářská politika v oblasti životního prostředí*. In: *Hospodářská politika*. Plzeň, Aleš Čeněk, 2006. s. 260-282.
- [13] Urbanová, T. – Medková, M. (2006): *Analysis of Natura 2000 in Třeboňsko region*. Acta Oeconomica Pragensia, 2006, roč. 14, č. 3, s. 95-105.
- [14] Urbanová, T. – Šíma, J. (2006): *Udržitelný rozvoj jako problém tržní koordinace – přístup ekonomie a práva*. Acta Oeconomica Pragensia, 2006, roč. 14, č. 2, s. 92-98.

Proč v zájmu ochrany přírody (pečlivě!) studovat ekonomii

Josef Šíma – Tereza Šimová

ABSTRAKT

Text je reakcí autorů na recenzi jejich knihy Tržní přístup k ochraně životního prostředí Petra Ježka. Ukazuje na nevhodnost formy a na obsahové nedostatky Ježkovy kritiky, vyjadřuje se k některým výhradám recenzenta.

Klíčová slova: Tržní přístup k ochraně životního prostředí; Environmentální ekonomie; Recenze.

Why Study Economics in the Interest of Nature

ABSTRACT

The article is an answer to the review of author's book Free Market Environmentalism written by Petr Jezek. It illustrates the inadequacy of the form and content of Jezek's critique. It addresses some of the reviewer's arguments.

Key words: Free Market Environmentalism; Environmental Economics; Review.

JEL classification: Q00.